

ธรรมะเล่มน้อย

เป็นหนังสือธรรมะขนาดพกพา รายเดือน ๑๒ เล่ม ๑๒ เดือน เพื่อเจริญสติและแสวงหาปัญญาเบื้องต้นสำหรับผู้ไม่มีเวลาศึกษาเนื้อหาโดยละเอียด

สามารถมีส่วนร่วมได้โดย

๑. ผู้ที่อ่านแล้วคิดว่าดีมีประโยชน์ โปรดส่งมอบให้แก่ผู้อื่นต่อ เปรียบดังท่านให้ทาน

๒. สนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อยตามกำลัง

๓. เลือกจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อย เพื่อเผยแผ่ในวาระต่าง ๆ เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ งานเฉลิมฉลอง งานบุญ งานวันเกิด งานสมรส งานศพ ฯลฯ โดยสามารถเลือกเอาเฉพาะส่วนที่เป็นธรรมบรรยายและพิมพ์บางส่วนเพิ่มเติมได้

ธรรมะดี ๆ มีติดตัวไว้ เพื่อเจริญสติและปัญญา

ร่วมเป็นเจ้าของภาพ
พิมพ์ธรรมะเล่มน้อยได้ที่
หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐

BUDDHADĀSA INDAPASSO ARCHIVES

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

เศรษฐศาสตร์ ของชาวพุทธ

โดย
พุทธทาสภิกขุ

ลำดับที่ ๗ ปี ๒๕๕๕

www.dhamma4u.com

รายการอบรมกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม
ธรรมศาสตร์

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔

ผู้ถอดคำบรรยาย คุณอรพิน เศรษฐภาคย์

เศรษฐศาสตร์ ของชาวพุทธ

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้ง
หลาย,

ท่านทั้งหลายขอรับรองให้กล่าวธรรมกถา
โดยหัวข้อว่า “เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ”
ซึ่งคงจะหมายความว่า เศรษฐศาสตร์
ของชาวพุทธสำหรับชาวพุทธหรือตาม
แบบชาวพุทธ เขียนมาสั้นๆ ดุ้ันๆ ว่า
“เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ” สิ่งทีควรจะสนใจ
หรือสงสัยก็ว่า ท่านเป็นชาวพุทธกันหรือยัง
จะมากเกิดเป็นชาวพุทธหรือไม่ แล้วก็รู้เรื่อง

เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ แล้วยินดีจะ
ถือปฏิบัติเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธหรือ
หาไม่

คำว่า “เศรษฐศาสตร์” กับคำว่า
“เศรษฐกิจ” บางทีเราก็ใช้แทนกันเป็นคำ
ที่ใช้แทนกัน เศรษฐศาสตร์ หมายถึง หลัก
วิชา เศรษฐกิจ หมายถึง การกระทำ แต่
มันก็ต้องทำไปตามหลักวิชา เพราะฉะนั้น
เศรษฐกิจกับเศรษฐศาสตร์ มันก็ไปด้วย
กัน ทีนี้คำว่าชาวพุทธนี้ มันพุทธกันอย่างไร
พุทธกันเพียงไร เป็นชาวพุทธแล้วจะปฏิบัติ
อย่างไรในเรื่องของเศรษฐศาสตร์ หรือว่าจะ
ปฏิบัติในเรื่องเศรษฐศาสตร์อย่างไรจึงจะ
ได้เป็นชาวพุทธ โดยทั่วไปนี้เราก็จะถือว่า
เศรษฐศาสตร์หรือเศรษฐกิจแบบชาวพุทธ

นั่น เราจะต้องรู้และต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นชาวพุทธ

อาตมาต้องขอรับรองให้ท่านทั้งหลาย
แนใจ สนใจ ในการที่จะเป็นชาวพุทธ
และเป็นกันอย่างสมบูรณ์แบบ ฟังเรื่อง
เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธเฉยๆ แล้วก็เอา
ไปเล่นตลก ไม่ปฏิบัติตามแบบนี้ มัน
ก็คงจะป่วยการทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ท่านที่
เรียกตัวเองว่าเป็นชาวพุทธอยู่แล้ว ตั้งใจจะ
ปรับปรุงเรื่องเศรษฐกิจของตัวเองให้เป็นชาว
พุทธยิ่งขึ้น นี่ก็จะดีมาก หรือว่าปฏิบัติถูก
ตามเศรษฐศาสตร์ เศรษฐกิจของชาวพุทธ
มันก็จะดีเป็นมนุษย์ที่ดียิ่งขึ้นไปอีก เอาละ
เป็นอันว่า เราจะลองพูดจากันดูถึงเรื่อง
“เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ”

ชาวพุทธนี้ ก็ถือเอาตามที่เรารู้ๆ กัน
อยู่หรือปฏิบัติกันอยู่ คือนับถือศาสนาพุทธ
ตั้งใจว่าจะปฏิบัติตามหลักในศาสนาพุทธ
นี่ก็เรียกว่าชาวพุทธได้ ไม่ค่อยจะมีปัญหา
อะไรเกี่ยวกับคำว่าชาวพุทธ สำหรับในการ
บรรยายนี้ แต่อยากจะทำให้คิดให้มากถึงคำ
ว่า เศรษฐศาสตร์ หรือ เศรษฐกิจ บางทีเรา
จะใช้รวมเป็นคำเดียวกันนะ คือใช้คำว่า
เศรษฐกิจ คือปฏิบัติ *เศรษฐศาสตร์* หมายถึง
หลักวิชา เผลอไปก็ใช้คำเดียวกันได้

เศรษฐศาสตร์ หรือ **เศรษฐกิจ** อยาก
จะแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ *ระดับคนธรรมดา*
ชาวพุทธในฐานะที่เป็นคนธรรมดา จะมี
หลักเศรษฐศาสตร์อย่างไร และชาวพุทธ
ในฐานะที่เป็น *คนมีศีลธรรม* นี้จะมีหลัก

เศรษฐศาสตร์อย่างไร เพราะว่าชาวพุทธ เป็นสักว่าซื้อ เป็นสักว่าบัญญัติ สักว่าทะเบียน ก็มีอยู่มาก เพราะฉะนั้นชาวพุทธอย่างคนธรรมดาก็ต้องมีอยู่พวกหนึ่ง ชาวพุทธอย่างผู้มีศีลธรรมก็มีอยู่พวกหนึ่ง แล้วชาวพุทธที่ตั้งตัวอยู่ใน *ระดับปรมาัตถธรรม* คือธรรมะที่สูงของพระพุทธศาสนา นี่จะเป็นชาวพุทธจริง ชาวพุทธสมบูรณ์แบบ

ท่านช่วยกำหนดใจไว้ให้ดีกว่า อาตมาแบ่งคนเป็น ๓ ระดับ ใ้คนธรรมดา ชาวพุทธธรรมดา นี้อย่างหนึ่ง, ใ้ชาวพุทธที่มีศีลธรรมหรือคนที่มีศีลธรรม นี่มันระดับหนึ่ง และคนที่มีปรมาัตถธรรมหรือชาวพุทธที่มีปรมาัตถธรรม มันเป็น ๓ ระดับ อยู่ แต่ระดับๆ จะมีหลักเศรษฐกิจ หรือ

เศรษฐศาสตร์เป็นของเฉพาะ เฉพาะระดับ

เราจะพูดถึงคำว่า “เศรษฐกิจ” ใน
ความหมายที่กว้างที่สุดก่อน คำนี้แม้จะ
อธิบายกันให้ยืดยาวสักเท่าไร มันทันที
ใจความอยู่แต่เพียงว่า ทำของน้อยให้เป็น
ของมาก คือทำของมีค่าน้อยให้เป็นของมี
ค่ามาก เรียกว่าหากำไรหรือค้ำกำไร นี่เป็น
หัวใจของสิ่งที่เรียกว่า “เศรษฐศาสตร์”
มนุษย์วิวัฒนาการทางมันสมองไปมาจาก
สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ก็คิดเป็นใน การที่จะ
หากำไร ลงทุนน้อย ได้ผลมาก หรือใช้ของ
น้อยเพื่อหาของมาก ซึ่งสัตว์เดรัจฉานทำ
ไม่เป็น

เพราะฉะนั้น ปัญหาเศรษฐกิจในหมู่
สัตว์เดรัจฉานมันก็ไม่มี มันก็นอนหลับ
สบายดี ไม่ต้องปวดหัว ไข้เรามันเก่ง มีสติ
ปัญญามากและก็คิดมาก เรื่องที่จะลงทุน
น้อย ได้ผลมาก เมื่อไม่ได้ตามที่ต้องการก็
ปวดหัว ก็นอนไม่หลับ ให้ละอายแหมอย่าง
ที่เราพูดกันเมื่อคืน มนุษย์จึงมีปัญหาที่นอน
ไม่หลับ ต้องปวดหัวเป็นโรคประสาท เป็น
โรคจิต ให้ละอายแหม

ดูให้ดีเถิด ที่มนุษย์นอนไม่หลับ ปวด
หัว เป็นโรคประสาท โรคจิต มันมีมูลมา
แต่เศรษฐกิจในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่
ทุกคนสำรวจตัวเอง สำรวจเพื่อนฝูงว่า ไข้

เรื่องที่ทำให้นอนไม่หลับและปวดหัวนะ
มูลเหตุแท้จริงมันมาจากอะไร มันมาจาก
เรื่องเศรษฐกิจ ไม่เป็นไปตามที่ตัวต้องการ
จึงถือว่าไอ้เรื่องเศรษฐกิจนี่มันเป็นตัวปัญหา
อย่างยิ่ง

ทีนี้เราเป็นมนุษย์มีสติปัญญา คณิต
ได้ มันก็มีกิเลสเกิดขึ้นอย่างทีกล่าวมาแล้ว
เมื่อคืน มันก็มีความคิด ความนึก ที่จะหา
ประโยชน์ให้ได้มาก จะมีประโยชน์ให้มาก
ก็เป็นเรื่องเศรษฐกิจ แล้วจะทำเป็นกันทั้ง
นั้น เห็นตัวอย่างนิดเดียวก็ทำเป็น

เป็นอันว่า มนุษย์รู้เรื่องเศรษฐกิจ แล้ว
ก็บูชาเศรษฐกิจ เพราะว่ามันเป็นเหยื่อ
สนองความโลภหรือตัณหาของมนุษย์
นั่นเอง นี่มันจึงละกันยาก แยกออกจาก

กันยาก เรื่องเศรษฐกิจกับมนุษย์ ทุกคนมัน
อยากได้ ได้มาง่ายๆ ได้มาหลายๆ มันก็ดีใจ
มันถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ก็เลยสนใจกันแต่เรื่อง
อย่างนี้

ในระดับคนทั่วไป ตั้งแต่แรกเริ่มเดิมที
ที่ไม่ค่อยมีการศึกษาอะไร มันก็มีการแลกเปลี่ยน
เพื่อกำไรด้วยกันทั้งนั้น อาตมาคิด
ว่า แม้ในสมัยนั้น โบราณที่ไม่รู้จักใช้เงิน
ใช้สื่อกลางหรืออะไรอย่างนี้ ยังต้องมีของ
มาแลกกันโดยตรงอย่างนี้ มันก็เพื่อกำไร
ทั้งนั้น

คนหนึ่งมันมีข้าว ซึ่งทำขึ้นมาโดย
เรียวแรง ก็มันมีมูลค่าน้อยสำหรับเขา มัน
ก็เอาไปแลกเปลี่ยน ไร่คนพวกนั้นมันหา
ปลาได้ด้วยวิธีง่ายๆ ของเขา มันก็มีมูลค่า

น้อยสำหรับพวกที่หาปลา ต่างฝ่ายต่างเอา
สิ่งที่มูลค่าน้อยสำหรับตนไปแลกเอาสิ่งอีก
สิ่งหนึ่งมาซึ่งมีมูลค่ามากสำหรับตน คนมี
ข้าวก็รู้สึกมีค่าน้อย ไปแลกกับปลามา มีค่า
มากกว่าข้าวสำหรับตน คนมีปลาซึ่งมีมูลค่า
น้อยสำหรับตน เอามาแลกข้าวซึ่งมีมูลค่า
มากสำหรับตน ก็เลยได้กำไรกันทั้งสองฝ่าย
ไม่มีใครขาดทุน มันก็แปลกดี แล้วก็ได้กำไร
กันทั้งสองฝ่าย

การแสวงหากำไรมันก็เกิดขึ้นและมัน
ก็วิวัฒนาการ มนุษย์จึงรู้จักทำการแสวงหา
กำไรโดยเฉพาอย่างยิ่ง มันมารวมอยู่ที่
การค้าขาย ทุกคนก็ค้าขายเป็น จะเป็นชาว
พุทธหรือไม่เป็นชาวพุทธ ในยุคไหนก็ตาม
มันก็ค้าขายเป็น คือแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน

โดยตรงก็ดี แลกเปลี่ยนกันโดยผ่านทางไอ้
สื่อกลางคือ เงินตราที่บัญญัติขึ้นไว้ก็ดี มัน
ก็เป็นเรื่องแลกเปลี่ยนที่มีกำไรเพิ่มขึ้น มัน
ก็เลยทำเป็น

นี่เรียกว่า **เศรษฐกิจระดับคนธรรมดา**
เป็นชาวพุทธธรรมดา ซึ่งเราก็เห็นกันอยู่ว่า
ผู้ที่เรียกตัวเองว่าชาวพุทธเป็นชาววัดชาว
วา ก็ยังมีการค้าขายตามธรรมดาเพื่อหา
กำไร

ทีนี้ ถ้าเขาเป็นชาวพุทธ เขาจะต้อง
ระมัดระวัง สวรรอะไรบ้าง ถ้าเขาเป็นชาว
พุทธ เขาก็ทำอย่างไม่โกง ไม่ซื้อไม่ขาย ไม่
แลกไม่เปลี่ยนอย่างโกง ก็ไม่มีปัญหาเกิด
ขึ้น ทั้งสองฝ่ายเป็นที่พอใจ ทีนี้พวกที่เขาไม่
เป็นชาวพุทธ เขาก็เห็นว่าโกงดีกว่า เพราะ

ได้กำไรมากกว่า มันก็ต่างกับพวกชาว
พุทธ ชาวพุทธถือว่าการค้าขายตรงไปตรง
มาก็ได้กำไรพอสมควรอยู่แล้ว ฉันยังได้บุญ
อีกอย่างหนึ่งด้วย ฉันจะไปโกงทำไม

อาตมาคิดว่า เกือบจะทุกคนที่นั่งอยู่
ที่นี่ คงจะฟังไม่ออกว่า คนค้าขายมันจะ
ได้บุญอะไร ถ้าว่าคนค้าขายนั้นทำไปอย่าง
ซื่อตรงคือไม่ทุจริต ไม่คดโกง มันก็ต้องได้
บุญเพราะว่าการค้าในโลกนี้มันได้ช่วยให้
มนุษย์ได้รับความสุข ได้รับความสะดวก ถ้า
ไม่มีการค้า การแลกเปลี่ยนอย่างนี้ มนุษย์
ไม่ได้รับความสะดวก สิ่งที่ทำให้มนุษย์ได้รับ
ความสะดวกสบายนี้เรียกว่า “ศีลธรรม”

จะเชื่อไม่เชื่อก็ตามใจ อาตมาถือหลัก
ว่า ใ้อสิ่งที่ทำให้มนุษย์สะดวกสบาย ได้รับความ
ความสุขนี้มันเป็นศีลธรรม ดังนั้น ใ้อพ่อค้า
ที่เขาประพฤติ ปฏิบัติการค้าของเขาอย่าง
ไม่ชูดรีด ตรงไปตรงมา กำไรเอาแต่พอ
สมควร เขาก็ได้บุญ ตรงที่ว่ามนุษย์ประเภท
นี้ก็ทำให้โลกนี้มันสะดวกสบาย เป็นอยู่
ผาสุกกันได้ง่ายขึ้น ลองไม่มีการค้าสิ มันจะ
ยุ่งยากลำบากสักเท่าไร? เมื่อมีการค้าโดย
พ่อค้า มนุษย์ก็ได้รับความสะดวกสบาย อัน
นี้เป็นศีลธรรม *ศีลธรรมคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์
ได้รับความสะดวกสบาย* ใ้อเรื่องการค้าที่
ถูกต้องเลยกลายเป็นศีลธรรมคือเป็นหน้าที่
ที่มนุษย์จะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อความ

สุขของมนุษย์เอง หน้าที้อย่างนี้เรียกว่า
ศีลธรรมหมด

ให้นึกถึงว่า ธรรมะคือธรรมชาติ ธรรมะ
คือกฎของธรรมชาติ ธรรมะคือการทำ
หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ธรรมะคือการทำ
ได้รับผลโดยสมควรแก่หน้าที่ ความหมายที่
สามว่าการทำหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ
นั้นแหละ มันมีความหมายกว้าง โดย
ธรรมชาติมันเป็นหลักตายตัว เราทำอะไร
เข้าแล้ว เพื่อนมนุษย์ของเราได้รับความ
สะดวกสบาย มันก็เป็นธรรมะในความ
หมายนี้ เพราะฉะนั้นพ่อค้าธรรมดาสัมณู
คนธรรมดาสัมณูเป็นพ่อค้าปฏิบัติหน้าที่
ของพ่อค้าอย่างไม่ทุจริต ไม่ขูดรีด ไม่อะไร
ก็ตามให้เกิดความสะดวกสบายขึ้นในสังคม

จะต้องถือว่า พ่อค้าคนนั้นเป็นผู้ปฏิบัติ
ธรรม เขาก็ต้องได้บุญ เพราะการเป็นผู้
ปฏิบัติธรรม

นี่เศรษฐกิจของชาวพุทธ จะเป็นพ่อค้า
แม่ค้าขายอะไรก็ตามใจ ก็ทำหน้าที่กันอย่าง
ถูกต้อง ไม่ชู้ดรีด ไม่ทุจริต ไม่อะไร ได้กำไร
พออยู่ได้ ตามที่ควรจะได้ ไร้กำไรชู้ดรีด
เอากันหลายร้อยหลายพันเปอร์เซ็นต์นั้น
มันเป็นเรื่องทุจริต แต่กำไรตามธรรมดา
สามัญ ๒๐-๓๐ เปอร์เซ็นต์ มันก็ควรจะได้
และไม่ถือว่าเป็นการผิดหรือเป็นการเอา
เปรียบอะไร เพราะเขาต้องทำหน้าที่ เพราะ
เขาต้องทำงาน เขาก็ต้องได้กำไรมาจุนเจือ
ชีวิตการเป็นอยู่ของเขา หรือแม้ที่สุดแต่ว่า
เขาได้กำไรแล้วจะไปเพิ่มการงานให้มากขึ้น

กว้างขวางขึ้น ก็เพื่อสะดวกสบายแก่สังคม
นั้นยิ่งขึ้น ดังนั้นเขาก็ต้องได้บุญอยู่ดี นี่คือ
เศรษฐกิจของชาวพุทธ อันดับแรกที่สุดคือ
คนธรรมดา เขาทำการค้าอย่างมีกำไร เลี้ยง
ชีวิตได้และก็ได้บุญด้วย แม้ว่ามีโอกาสจะ
โกง จะทุจริตอย่างไรเขาก็ไม่เอา

มีผู้หญิงคนหนึ่ง เขาเป็นคนค้ำนี้ เขามา
ปรับทุกข์ว่าไอ้พวกนั้นมันรุ่มดำอีฉันว่า ขาย
เท่าราคาควบคุม ขายเท่าราคาควบคุมได้
กำไร ๑๐ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ขายเท่าราคา
ควบคุมที่เขาขายหลังร้านได้กำไรตั้ง ๑๐๐
เปอร์เซ็นต์ เขามาตำ รุ่มดำฉันว่าเป็นคนโง่
บรมโง่

มันก็จำเป็นแหละที่ว่าจะต้องอยู่ในสภาพอย่างนั้น เพราะว่าเขาต้องการจะเป็นพ่อค้าที่ได้บุญ เป็นนักการค้าที่ได้บุญ เขาเอากำไรแต่พอสมควร ชื่อตรงต่อสังคมก็ได้กำไรอยู่แล้ว ใ้ส่วนที่เขาทำให้สังคมได้รับประโยชน์มันก็เป็นเรื่องที่ได้บุญ เป็นว่าหลักเศรษฐกิจชั้นต่ำสุดของชาวพุทธก็คือ การค้าที่ได้บุญ การค้าส่วนที่เป็นการค้าก็เป็นการประกอบอาชีพ ให้เขารอดอยู่ได้ และส่วนที่เขาทำให้สังคมได้รับความสะดวกความสุขนี้ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ชนิดที่เรียกว่าได้บุญ นี่ข้อแรก ใครจะเอาหรือไม่เอาก็ตามใจ เมื่อให้อาตมาพูดก็ต้องพูดอย่างนี้

ทีนี้ก็อยากจะให้ถึง เข้าถึงหลักที่มีอยู่
อย่างตายตัว กลัวว่าจะลืมนเสีย ว่าการค้า
หรือการเศรษฐกิจนั้นเป็นเรื่องลงทุนน้อย
และก็ได้ผลมากคือได้กำไร คือเราอย่ารู้จัก
กันแต่เรื่องวัตถุ กำไรเป็นเงินเป็นทองไป
เสียหมด รู้จักกำไรเป็นอย่างอื่นบ้าง เช่น
กำไรเป็นบุญเป็นกุศล นี้จะเรียกว่า กำไร
เป็นบุญเป็นกุศล ไม่ต้องเป็นเงินเสมอไป
คนรู้จักแต่เงิน มันก็งกเงิน มันก็ขูดรีด คือ
พ่อค้าขูดรีด ถ้าพ่อค้าที่รู้จักเอากำไรเป็น
บุญเป็นกุศล มันก็ไม่ต้องขูดรีดเพราะว่ามัน
ได้บุญอยู่ส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นเมื่อขึ้นมา
ถึงระดับศีลธรรม ไร้อสิ่งทีเรียกว่ากำไรนั้น
ไม่ต้องเป็นเงินโดยตรง ไร้อเงินมันก็ได้แล้ว
กำไรเป็นเงินมันก็ได้แล้ว แต่กำไรส่วนหนึ่ง

คือเป็นบุญเป็นกุศล เพราะฉะนั้นเราจะทำ
ไปในลักษณะที่เรียกว่า เป็นบุญเป็นกุศล
เอาบุญกุศลเป็นกำไร แม้ว่าจะไม่ได้เงินเลย
ก็ได้

ท่านจะมองเห็นไหมว่าการที่เราช่วยผู้
อื่นด้วยสังคมาสังเคราะห์หรืออะไรอย่างนี้
มันได้กำไรหรือขาดทุน คนเห็นแก่เงินเป็น
ประมาณ มันก็ไม่ได้กำไรเพราะไม่ได้เงิน
แต่คนรู้จักบุญรู้จักกุศลก็ได้กำไรคือบุญ
คือกุศล คนพวกนี้ยินดีที่จะสังเคราะห์ผู้อื่น
เป็นมนุษยด้วยกันก็ได้ เป็นสัตว์เดรัจฉาน
ก็ได้ เอาข้าวให้หมากินและผู้ให้อิม นีฟัง
ถูกไหม นี **เศรษฐกิจอันดับที่ ๒ ของนัก
ศีลธรรม** เอาข้าวให้หมากิน และผู้ให้นั้น
อิม คุณทำได้ไหม เคยทำไหม ให้เพื่อนกิน

แล้วเราอิมนี่ คุณทำได้ไหม ถ้าจิตใจมันต่ำ
เกินไป มันทำไม่ได้หรอก จิตใจมันต้องสูง
พอสมควร มันจึงจะทำการค้าประเภทนี้
ได้ มีอะไรให้เพื่อนกินแล้วเราอิม มีอะไรให้
เพื่อนใช้เป็นประโยชน์แล้วเราก็ได้กำไรอีก
ทางหนึ่ง คือ ความมีจิตใจมันสูงขึ้น

เด็กคนหนึ่งมีขนมชิ้นหนึ่ง ให้เพื่อนกิน
ตัวเองอิมคือดีใจสบายใจไปตั้งหลายๆ วัน
หลายๆ เดือน ถ้ากินเอง ก็อิมเดียวเดียว
รุ่งขึ้นก็ถ่ายอุจจาระหมดแล้ว มันก็หมด
เรื่องกัน แต่ถ้าว่าให้เพื่อนกินแล้วเราไม่
ต้องกิน ใจความอิมนั้นมันก็อยู่ในใจของผู้
ให้หลายวัน หลายเดือน หลายปีก็ได้ เห็น
หน้ากันคราวหลังก็ยังอิมใจได้อีก นี่คือว่า
ให้เพื่อนกินแล้วเราอิม

แม้ที่สุดแต่จะเป็นของเล่น พอได้
ดอกไม้สวยงามหอมหวานมาดอกหนึ่ง จะ
เอามาตัดดมด้วยตนเองหรือว่าจะให้ผู้
อื่น ถ้าตัดดมด้วยตนเอง ไม่ก็ชั่วโมงมันก็
เหี่ยวและขว้างทิ้งไป จะเป็นดอกไม้อะไร
ก็ตาม แต่ถ้าทำให้เพื่อนเสีย ให้เพื่อนไป
เสีย ดอกไม้นั้นมันไม่รู้จักเหี่ยว มันไม่รู้จัก
โรย มันมาบานสดใสโชติช่วงอยู่ในใจของ
เราอย่างไม่รู้จักเหี่ยว ไม่รู้จักโรย

นี่ดูเถิดเศรษฐกิจอย่างนี้ มันบ้าหรือดี
มันเอากุศลเป็นกำไรอย่างนี้ มันเป็นเรื่องบ้า
หรือเรื่องดี เศรษฐกิจอย่างนี้ก็มีผู้ปฏิบัติคือ
บุคคลที่เขาเรียกกันว่า เศรษฐี เศรษฐีครึ่ง
พุทธกาลมันเป็นนักเศรษฐกิจแบบนี้

เดี๋ยวก่อน พูดถึงคำว่าเศรษฐกิจกันก่อน
เดี๋ยวคุณจะไปพบกับนายทุนแล้วจะ
ลำบาก คำว่า “เศรษฐกิจ” แปลว่า ผู้ประเสริฐ
ที่สุด เศรษฐ แปลว่า ประเสริฐที่สุด เศรษฐ
แปลว่า มีความประเสริฐที่สุด เศรษฐีเหล่า
นั้นมีหลักเศรษฐกิจก็คือว่า ผลิตมาก ผลิต
มากเต็มความสามารถได้ผลมาก เต็มความ
สามารถ เขาก็ใช้จ่ายกินอยู่แต่พอดี ที่เหลือ
เอาไปช่วยสังคม นี่ใครทำได้ พวกเราที่นี่
ใครทำได้ ผลิตให้มาก กินแต่น้อยแต่พอดี
เหลือไปช่วยสังคม เพราะเราทำไม่ได้ เรา
จึงไม่เป็นผู้ประเสริฐที่สุด ไ้คนที่มันทำได้
คือคนที่ประเสริฐที่สุด

เศรษฐีหลายคนในครั้งพุทธกาลเป็น
คนร่ำรวย มีข้าทาสบริวาร แล้วก็ชักชวน
กันผลิต ได้แล้ว ใช้จ่ายกินอยู่แต่พอดี เหลือ
ไปช่วยสังคม ช่วยสังคมก็คือว่ามีโรงพยาบาล
นั้น เศรษฐีมีโรงพยาบาลทั้งนั้น ถ้าไม่มีโรงพยาบาล
ไม่เรียกว่าเศรษฐี มีหน้าซำยังกลัวว่า เงิน
จะขาดมือ เขาก็เอาทรัพย์สมบัติ เงินทอง
ไปฝังซ่อนไว้ ฝังซ่อนไว้ใต้ดิน เพื่อจะไปเอา
มาใช้ได้ทันท่วงที เมื่อการเงินมันขาดแคลน
ขึ้นมา ฝังทรัพย์สมบัติไว้ช่วยโรงพยาบาล มีโรง
ทานที่ปฏิบัติงานอยู่ ถ้าว่าเป็นเศรษฐีใหญ่
ก็มีหลายโรง นี่ทุกคนในครอบครัวเศรษฐี
ในวงของเศรษฐีมีหลักอย่างเดียวกันหมด
แม้แต่ข้าทาส กรรมกร มันก็มีหลักอย่าง

เดียวกันหมด ผลิตให้มาก ใช้กินแต่น้อย
เหลือไปช่วยสังคม

นี่เป็นนายทุนหรือเปล่า ไอ้ที่เขาเรียก
กันว่านายทุนสมัยนี้มันทำอย่างนี้หรือเปล่า
มันคงจะไกลกันลิบ นายทุนเขาผลิตมากได้
กำไรมากเอามาสมทบทุนเพื่อผลิตมาก เพื่อ
กำไรมาก วนอยู่แต่จะเพิ่มทุน ไม่รู้จักสิ้น
จักสุด กินก็มาก เขาว่านายทุนบางคนใน
กรุงเทพฯ กินอาหารค่ำละพันบาท ฟังแล้ว
ไม่น่าเชื่อ มีรถยนต์ราคาล้านๆ มีบ้านราคา
สี่ห้าล้าน นี่นายทุน มันจึงต่างจากเศรษฐีที่
ว่าผลิตมาก กินแต่น้อย เหลือไปช่วยสังคม
จึงขอรับรองว่าระมัดระวังให้ดี อย่าเอาคำว่า
“เศรษฐี” ไปปนกับคำว่า “นายทุน”

ความเป็นเศรษฐีชนิดนี้ มันก็ได้มีมาแล้วในครั้งพุทธกาล หลายพันปีมาแล้ว วัฒนธรรมอินเดียแผ่มาถึงดินแดนส่วนนี้ก็ตั้งนานมาแล้ว ไร่ระบบการเป็นเศรษฐีมันก็ต้องได้ติดมาด้วย เพราะฉะนั้นคนเป็นเศรษฐีชนิดที่ไม่ได้เป็นนายทุนก็ได้มีแล้วแม้ในประเทศไทยเรานี่ เพราะว่าเมื่อได้สำรวจดูให้ดีแล้ว ไร่วัดทั้งหลายในเมืองไทยนะ เศรษฐีสร้างเป็นส่วนมาก แม้ในกรุงเทพฯ ไปสืบเสาะให้ถึงต้นประวัติเดิมว่า วัดนี้ใครสร้าง แม้ว่าเดี๋ยวนี้เป็นวัดหลวง เดี่ยวนี้เป็นวัดหลวง แต่ว่าที่แรกเศรษฐีสร้างเป็นวัดราษฎร์ แล้วต่อมาเขายกเป็นวัดหลวง มอบให้หลวงเป็นวัดหลวงทีหลัง คล้ายๆ

ว่าเศรษฐีเขาแข่งกันสร้างวัด เขาไม่เอาเงิน
ไปทำแบบปีบบังคับเศรษฐิกิจให้ตัวร่ำรวย
ยิ่งขึ้นไปท่าเดียว

คำว่า เศรษฐี มันก็มีอย่างนี้ นั่นแหละ
คือ หลักที่ว่าคุณกินก็แล้วกัน ฉันทิม ให้คุณ
กินแล้วฉันทิม นี่ระวังให้ดี ไ้คนที่ดีแต่
จะกินนั่นแหละ มันจะนอนไม่หลับแหละ
ไ้คนที่ให้เพื่อนกิน คนนี้จะนอนหลับกว่า
จะสบายกว่า ไ้ผู้เป็นเศรษฐีนั่นแหละ จะ
มีความสุขยิ่งกว่าคนขอทานที่มารับทาน
ให้เขากินแล้วเราอิม อิมตลอดชาติ เพราะ
มันเป็นเรื่องอิมใจ เพราะฉะนั้นขอให้จำว่า
ให้เพื่อนกินเราอิมนั่นแหละ **หลักเศรษฐิกิจ**
ของชาวพุทธผู้มีศีลธรรมเป็นอันดับที่ ๒

ชาวพุทธที่มีศีลธรรม จะมีหลักว่า **ผู้อื่นกิน
เราอิม**

เพราะฉะนั้นจึงมีการบำเพ็ญกุศล
บำเพ็ญอะไรต่างๆ เพื่อว่าช่วยเหลือศาสนา
ช่วยเหลือโลกให้เขาได้พลอยอยู่เย็นเป็นสุข
กันทั้งโลก เพราะว่ามีศาสนาแล้วมันช่วย
โลก เขามีเงินที่เหลือกินแล้วก็ไปช่วยศาสนา
ศาสนามีอยู่ในโลก ทั้งโลกก็ได้รับประโยชน์
เพราะฉะนั้นเขาจึงอิม อิมเหลือประมาณ
เพราะว่าได้ช่วยโลก ได้ช่วยเพื่อนมนุษย์กัน
ทั้งโลก เพราะฉะนั้นการลงทุนของเขามันจึง
ได้ผลมาก การลงทุนลงแรงลงเงินลงอะไร
ก็ตามของเขาได้ผลมากกว่าที่จะได้เพียง
กำไรเป็นเงินหรือได้บุญเล็กๆ น้อยๆ อย่าง

ที่ว่ามาเมื่อตะกี้นี้ เศรษฐีธรรมดา ค้าขาย
ให้คนได้รับความสะดวกก็ได้มีบุญบ้างแต่
มันไม่มากเท่ากับพวกที่สอง ที่มันทำแล้ว
กินแต่น้อย เหลือไปช่วยสังคม เรียกว่า คน
อื่นกินแล้วเรอิม เรอิมอย่างไม่รู้จักโรยรา
ไม่รู้จักหิว

นี่สองพวกแล้วนะ นักเศรษฐกิจพวก
แรก ก็ทำอย่างธรรมดา ค้าขายสุจริต เพื่อน
ได้รับความสะดวกก็ได้บุญ นักเศรษฐกิจ
ประเภทที่สอง คือผู้มีศีลธรรมเป็นพุทธ-
บริษัทผู้มีศีลธรรมถือหลักว่าเพื่อนกินเรา
อิม บางคนอาจจะถามว่าแล้วคนนั้นจะกิน
อะไร มันก็ต้องมีส่วนที่มันจะกินเองนั่น มัน
ก็ต้องมีแต่ว่าส่วนใหญ่ของไอ้เศรษฐกิจของ
เขานั้น มันเป็นรูปนั้น เป็นรูปผลิตมากกิน

น้อย เหลือไปช่วยสังคม มันก็อิมด้วยบุญ
ด้วยกุศล ด้วยสิ่งที่มีค่ามากกว่าเงิน แล้วมัน
ก็กลับปรากฏว่า คนเหล่านี้ไม่เคยยากจน
กลับจะเป็นที่เคารพนับถือบูชาสักการะของ
มหาชน ต้องการอะไรก็ได้ได้รับความร่วมมือ
เพราะฉะนั้นเรื่องวัตถุเงินทองก็ไม่ขัดสน
เรื่องความดีความงาม เกียรติยศชื่อเสียงก็
ไม่ขัดสน เรื่องบุญกุศลก็ไม่ขัดสน แล้วมันดี
ที่ว่าเขามีกิเลสน้อย

ช่วยรับฟังไว้สักคำหนึ่งว่า ใ้กิเลสน้อย
ความมีกิเลสน้อยจะดีกว่ารวย ดีกว่าเงิน
อะไรเสียอีก ขอให้มันมีผลเป็นมีกิเลสน้อย
เถอะ เพื่อนกินเราอิม มันทำให้มีกิเลสน้อย
ลง กิเลสน้อยลง ก็ในที่สุดก็เป็นคนร่ำรวย
ร่ำรวยเหลือประมาณ ร่ำรวยด้วยความดี

ด้วยบุญ ด้วยกุศล นี้เรียกว่า เราลงทุนด้วย
ของน้อยแต่กลับได้ผล ได้บุญมากอย่างนี้
เป็นเศรษฐกิจที่น่าพอใจเหมือนกัน

ทีนี้ อาตมาอยากจะพูดถึงระดับที่ ๓
ที่ว่าสูงสุด ก็ต้องขอเตือนอีกแหละว่า ไฉ่
คำว่า เศรษฐกิจ คือลงทุนน้อย และได้
ผลมาก ลงทุนน้อยและได้ผลมากนั่นคือ
ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจ ทีนี้ ระดับ
สูงสุด พุทธบริษัทเขาลงทุนเพื่อได้มรรค
ผล นิพพาน ลงทุนด้วยไฉ่ร่างกายนี้ ชีวิต
ร่างกายนี้ เขาใช้ลงทุนเพื่อได้มรรค ผล
นิพพาน

ไฉ่คนธรรมดาสามัญ มันก็ใช้ร่างกาย
นี้ซึ่งเป็นของเน่าเปื่อย เมื่อยังไม่ทัน
เน่าเปื่อยเอาไปลงทุนเพื่อแสวงหาความสุข

สนุกสนานทางกามารมณ์ เท่าไหร่ๆ ก็ไม่รู้
จักอิมด้วยกามารมณ์ ชีวิตร่างกายนี้เอา
ไปลงทุนเพื่อความหลงใหลทางกามารมณ์
นี่คนทั่วๆ ไป ทีนี้ ไฉ่ชาวพุทธในระดับสูง
เศรษฐิกิจสูงนี้ เขาจะใช้ไฉ่ร่างกายนี้เพื่อสิ่ง
ที่สูงที่สุด สูงสุดของมนุษย์ คือพระนิพพาน
เขาจึงไม่ใช้ร่างกายนี้เพื่อแลกกามารมณ์
เหมือนพวกเรา ทำงานเหน็ดเหนื่อย เหงื่อ
ไหลไคลย้อย สะสมเงินไปซื้อหากามารมณ์
เงินมันก็ยังไม่พอใช้เพราะกามารมณ์ นี่
มันไม่รู้จักอิมเป็นเรื่องหลอกลวงอย่างยิ่ง
ลงทุนไปจนตาย เน่าเข้าโลงไป มันก็ยังไม่รู้
จักอิมด้วยกามารมณ์

นี่คิดว่า มันเอาชีวิตร่างกายไปลงทุน
อย่างนี้ ได้กำไรหรือได้ขาดทุน ถ้าเขาเป็น
ชาวพุทธที่ดี เขาถือว่าร่างกายนี้ ร่างกาย
เน่าๆ นี่ที่ว่าตายแล้วไม่มีใครเอาเนี่ย เขาจะ
ใช้ลงทุนให้มันมากที่สุด ลงทุนให้ร่างกาย
เน่านี้เป็นที่ประทับของพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ ให้อร่างกายเน่าๆ นี้ เราจะทำให้มัน
เป็นที่ประทับอยู่ของพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ ถ้าใครชอบพระเจ้าก็เรียกว่าเป็น
ที่ประทับของพระเจ้า

อย่าทำให้ร่างกายนี้มันสกปรกโสภณ
ด้วยราคะ โทสะ โมหะสิ ร่างกายนี้ก็จะ
เป็นที่อยู่ของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือ
ว่าจิตที่มันรู้อะไรถูกต้อง แล้วเป็นอยู่อย่าง
ถูกต้อง ปฏิบัติอยู่อย่างถูกต้องนั้นแหละ

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใ้ร่างกาย
เน่านี้ มันก็กลายเป็นที่อยู่ของพระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์ เป็นวิหารอันใหญ่ยิ่ง
ลองคิดดูว่า ได้กำไรหรือขาดทุน ใ้ร่างกาย
กายเน่าๆ นี้ ตายแล้วไม่มีใครเอาไป เอาไป
ใช้ลงทุนจนเป็นที่อยู่ที่ประทับของพระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าทำไปได้แบบนี้เรื่อย
ไปไม่เท่าไรหรอก มันก็จะหมดกิเลสแล้วก็จะ
บรรลุมรรค ผล นิพพาน

เราลงทุนด้วยร่างกายที่ธรรมดานี้มัน
ไม่มีค่าอะไร ตายแล้วไม่มีใครเอา ให้เปล่า
ก็ไม่มีใครเอา จ้างให้เอาก็ไม่มีใครเอา แต่
ว่าร่างกายนี้ เอาไปลงทุนเพื่อได้กำไรสูงสุด
คือการบรรลุมรรค ผล นิพพาน นี้*เศรษฐกิจ*
ของชาวพุทธในชั้นปรมาตถประโยชน์ มัน

เป็นสิ่งที่มีได้ กระทำได้ ถ้าใครมองเห็น
และอยากจะทำ มันก็ทำได้ ใช้ชีวิตร่างกาย
นี่เป็นที่อยู่ของพระพุทธเจ้า อย่าใช้เป็นที่
อยู่ของกิเลสเพราะคุณใช้มันเป็นที่อยู่ของ
กิเลส ราคะ โดยเฉพาะใช้ร่างกายนี้แต่เพื่อ
กามารมณ์ ไม่ได้กามารมณ์ตามที่ต้องการ
มานั่งร้องไห้ก็มิ ขำตัวตายก็มิ ขำพ่อ
ขำแม่ก็มิ เพราะแม่ไม่อำนวยความสะดวก
กามารมณ์ เพราะอยากจะแต่งงานกับคน
นั้น พ่อแม่ก็ไม่ยอม นี่เขาขำพ่อขำแม่เสีย
ก็มี

นี่ดูว่ากิเลสมันเป็นนักเศรษฐกิจชนิด
ไหน กิเลสเป็นนักเศรษฐกิจชนิดไหน มัน
ไม่ยอมให้ใช้ร่างกายนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุด
คือบรรลุมรรค ผล นิพพาน

นี่เราที่เรียกตัวเองว่าชาวพุทธนี่ แล้ว
มาขอรับรองให้พูดเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์ของ
ชาวพุทธนี่ ขอให้ท่านระวังให้ดี ๆ ว่า ท่าน
เป็นชาวพุทธแบบไหน และท่านต้องการ
เศรษฐกิจศาสตร์แบบไหน อย่างที่ได้พูดให้
เป็น ๓ ขั้นตอนแล้วว่าเราเป็นนักเศรษฐกิจ
ธรรมดาเป็นพ่อค้าธรรมดา ค้าขายอย่าง
ธรรมดา ตามย่านตลาด มีกำไรเลี้ยงชีวิต
ได้บุญบ้าง โดยเห็นว่ามันเป็นเครื่องช่วย
ให้สังคมสะดวก ผาสุก นี่นักเศรษฐกิจ
ชั้นต่ำ

นักเศรษฐกิจชั้นกลางเขาลงทุน
ด้วยเหจื้อไหลโคลย์อ้อย ทรัพย์สินสมบัติอะไร
ก็ตาม ชนิดที่เรียกว่าให้เพื่อนกินแล้วเราอืม
ที่ได้อืม มันอืมด้วยธรรมะ อืมด้วยคุณค่า

ของมนุษย์สูงสุดคือความเป็นมนุษย์ที่สูงที่สุด
นั้นแหละกำไร

ทีนี้นักเศรษฐกิจประเภทที่ ๓ พวก
สุดท้ายก็เอาร่างกายเอนี้ ไปลงทุนเพื่อให้
ได้มรรค ผล นิพพาน

ทุกคนก็เอาไปทดสอบตัวเองดูว่า
เรากำลังอยู่ในพวกไหน เรากำลังเป็น
นักเศรษฐกิจพวกไหน เราจะยกย้าย
เปลี่ยนแปลงหรือไม่ ก็แล้วแต่เรา อาตมา
มีหน้าที่เพียงบอกให้ทราบว่ามันเป็นไปได้
ถึงอย่างนี้ แต่จะขอเตือนว่าไอ้ที่ต้องระวัง
ที่สุดก็คืออย่าไปเป็นชนิดที่ต้องละอาย
แฉว ต้องปวดหัว ต้องนอนไม่หลับ ต้องเป็น
โรคประสาท ต้องเป็นโรคจิต นักเศรษฐกิจ
ชนิดนี้นั่นละ มันน่าละอายแฉวเพราะว่าแฉว

ไม่เคยปวดหัว ไม่เคยนอนไม่หลับ ไม่เคย
กินยาช่วยนอนให้หลับ ไม่เคยกินยากล่อม
ประสาทเหมือนที่คนเดี๋ยวนี้เขากินกันมาก
นักเศรษฐกิจพวกนั้นมันต้องเป็นอย่างนั้น
มันต้องละอายแมว

ทีนี้ เราไม่รู้ ไม่รู้จักกันกับเรื่องนอนไม่
หลับ เรื่องปวดหัว เรื่องประสาทนี้ไม่ต้อง
มี เพราะว่ามีกำไร ในการค้าของเรา
มาช่วยคุ้มครอง การค้าแบบของเรามันช่วย
คุ้มครองไม่ต้องเป็นประสาท เป็นโรคจิต
เหมือนที่เขาเป็นกันให้น่าละอายแมว ถ้าว่า
เอาเงินเป็นหลักแล้วก็ ไม่มีใครเห็นด้วย แต่
ถ้าว่าเอาความสุขแท้จริงของชีวิตเป็นหลัก
แต่ละคนคงพิจารณากันบ้าง เรื่องเอาบุญ
เป็นกำไร เอากุศลเป็นกำไร เอาความไม่มี

กิเลสเป็นกำไร กระทั่งมีมรรค ผล นิพพาน
เป็นกำไรก็ควรจะคิดกันบ้าง ถ้าไม่เอาเงิน
เป็นหลัก

ทีนี้จะถือว่าถ้าเรียกว่าเศรษฐกิจ
เศรษฐกิจ แล้วก็เอาเงินเป็นหลักเสมอไป
อย่างนี้ อาตมาก็ยอมแพ้ ก็พูดด้วยไม่ได้
เพราะว่าคำว่ากำไรนี้ไม่ต้องเป็นเงินเสมอ
ไป เป็นสิ่งที่ดีกว่าเงินก็ได้ สิ่งที่ดีกว่าเงินก็
คือธรรมะที่จะช่วยดับทุกข์ได้ ไร้ความทุกข์
ที่เงินเท่าไรๆ ก็ดับไม่ได้ นั่น ธรรมะดับได้
ก็แยกกันให้ดีๆ ว่า ไร้ความทุกข์บาง
ประเภทนั้นก็ลึกซึ่งเสียด้วยนะ ความทุกข์
ชนิดนี้เงินช่วยดับไม่ได้ ช่วยแก้ไม่ได้ ให้มี
เงินจนมากท่วมฟ้า มันก็ดับกิเลสไม่ได้ แต่
ว่าธรรมะดับได้

ถ้าเราลงทุนเพื่อได้ธรรมะมาเป็นกำไร
บุญกุศลมาเป็นกำไร เราก็ได้สิ่งที่ดับทุกข์
ได้จนกระทั่งหมดทุกข์ ไม่มีความทุกข์เหลือ
นี่เราไม่เอาเงินเป็นหลัก ไม่ถือว่ามีกำไรแล้ว
ต้องเป็นเงินแต่เราเอาธรรมะเป็นหลัก เอา
บุญกุศลเป็นหลัก เอาธรรมะเป็นหลัก บุญ
กุศลนี้ก็ช่วยดับความทุกข์ชนิดที่เงินดับไม่
ได้ก็มีส่วนหนึ่งแต่ไม่หมด บุญกุศลนี้จะดับ
ทุกข์หมดสิ้นเชิงไม่ได้ มันต้องขึ้นถึงธรรมะ
ชั้นสูง ธรรมะชั้นโลกุตตระ เหนือบุญเหนือ
บาปไปเสียอีก เหนือโลกโดยประการทั้ง
ปวง ธรรมะชนิดนั้นจะดับทุกข์ได้ชนิดที่
สิ้นเชิง คือ *โลกุตตรธรรม เรียกว่า ธรรมะที่
ทำให้อยู่เหนือโลก*

คุณเป็นพุทธบริษัทกลัวว่าจะไม่จริง
กลัวว่าจะไม่ซื่อสัตย์ต่อเศรษฐกิจของชาว
พุทธ ถ้าคุณเป็นพุทธบริษัทนะ คุณก็คงจะ
ฟังเสียงพระพุทธานุญาตบ้างหรือว่าสนใจ
ถ้อยคำของพระพุทธานุญาตบ้าง

มีพราหมณ์คนหนึ่ง เขาไปเฝ้าพระ-
พุทธานุญาตก็สนทนากันเรื่องทรัพย์ ทรัพย์
สมบัตินี้ พราหมณ์คนนั้นเขาก็กราบทูล
พระพุทธานุญาตว่าพวกพราหมณ์ทั้งหลาย
คัมภีร์ของพราหมณ์ทั้งหมด เขาบัญญัติ
ทรัพย์สมบัติว่าการได้รับฟรีๆ เทียบขอ
ให้คนเขาให้ฟรีๆ ภิกขุชาจารย์นะเป็นทรัพย์
สมบัติของพวกพราหมณ์ พวกพราหมณ์ก็
เทียบขอ คนก็ให้ ก็ได้บุญ ภิกขุชาจารย์เป็น
ทรัพย์สมบัติของพวกพราหมณ์, แล้วลูกศร

คันศร ธนู ดาบ อาวุธ นี้เป็นทรัพย์สินสมบัติ
ของวรรณะกษัตริย์, การเลี้ยงโค การทำ
กสิกรรม เกษตรกรรมนี้เป็นทรัพย์สินสมบัติ
ของวรรณะไวศยะคือประชาชนธรรมดา
ทั่วไป, แล้วไม้คานกับเคียวเป็นทรัพย์สินสมบัติ
ของวรรณะศูทร

เขาแบ่งคนเป็น ๔ ชั้น พวกพราหมณ์
พวกกษัตริย์ พวกไวศยะ แล้วก็พวกศูทรคือ
กรรมกร ลูกจ้าง พวกพราหมณ์เขาบัญญัติ
กันไว้แบบนี้ มันต้องไปอย่างนี้ ภิกขาจาร
เป็นทรัพย์สินสมบัติของวรรณะพราหมณ์, ศร
ลูกศร อาวุธทั้งหลาย เป็นสมบัติของวรรณะ
กษัตริย์, กสิกรรม โครักขกรรม ทำนา ทำ
อะไรนี้เป็นทรัพย์สินสมบัติของวรรณะไวศยะ
คือชาวบ้านในระดับทั่วไป, แล้วไม้คานหาบ

ของเคียวเกี่ยวข้าวนี้เป็นวรรณะศูทร เป็น
ทรัพย์สมบัติของวรรณะศูทร นี้ถ้าดูแล้วมัน
ก็จริงนะ ถ้าดูแล้วมันก็จริงอย่างนั้น

แล้วพราหมณ์คนนี้ เขาก็ทูลถาม
พระพุทธเจ้าว่า พระสมณโคดมบัญญัติ
ทรัพย์สมบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสตอบ
ว่า ฉันทบัญญัติโลกุตตรธรรมว่าเป็นทรัพย์
สมบัติของคนทั้งหมด ของสัตว์ทั้งปวงคือทั้ง
๔ วรรณะ ไม่แยกเป็น ๔ วรรณะ แต่ตรัสว่า
ฉันทบัญญัติโลกุตตรธรรม เป็นทรัพย์ของคน
ทั้งปวง คือทั้ง ๔ วรรณะ

นี่มีความหมายใหม่ลองคิดดู เมื่อพวก
พราหมณ์ก็เป็นนักเศรษฐกิจทางวัตถุก็
บัญญัติทรัพย์สมบัติอย่างนั้น พระพุทธเจ้า
เป็นนักเศรษฐกิจทางวิญญาน ทางจิตใจ

ท่านบัญญัติทรัพย์สมบัติอย่างนี้ว่า โลก-
กุตตรธรรม จงเป็นทรัพย์สมบัติของคนทุก
คน โลกุตตรธรรมแปลว่าเหนือโลก เหนือ
โลกคือเหนือทุกข์ เหนือความบีบคั้นของ
โลกหรือความทุกข์ อะไรๆ ในโลก ที่มัน
บีบคั้นพวกคนในโลกอยู่ ต้องอยู่เหนือสิ่ง
นั้นเสีย ก็เรียกว่า โลกุตตระ ให้ถือว่า โลก-
กุตตรธรรมนี้ว่าเป็นทรัพย์สมบัติให้ทุกคน
มันอยู่เหนือปัญหาในโลกโดยประการทั้ง
ปวง อะไรๆ ที่มันมีอยู่ในโลกที่ทรมาณจิตใจ
มนุษย์ อยู่เหนือมันให้หมดนั่นแหละคือโลก-
กุตตรธรรม

นี่กำไรไหม มันไม่พูดถึงสตางค์สัก
สตางค์เดียวเลย มันมีจิตใจชนิดที่อยู่เหนือ
โลกคือเหนือทุกข์ เหนือปัญหาของมนุษย์

ไม่มามัวนั่งเป็นโรคประสาทให้ละอายแมว
อยู่ ถ้าว่ามีโลกุตตรธรรมจริง ไม่มีที่จะมานั่ง
ปวดหัว มานั่งนอนไม่หลับให้ละอายแมวอยู่
เพราะฉะนั้นขอให้สนใจเรื่องโลกุตตรธรรม
กันบ้างเถิด

ถ้ามีการค้าแบบเศรษฐกิจก็ขอให้ลงทุน
ด้วยของไม่มีค่า แล้วก็ได้รับของมีค่าสูงสุด
เป็นกำไร ไฉ่ร่างกายเนื้อหนังนี้ เราถือว่า
ไม่มีค่า ตายแล้วให้ใครก็ไม่มีใครเอา แกงกิน
ก็ไม่ได้ นี่เรียกว่ามันไม่มีค่า เอาไปลงทุนก็ได้
สิ่งสูงสุดคือการปฏิบัติถูกต้องทางกาย ทาง
วาจา ทางใจ ในทุกความหมาย แล้วบรรลु
มรรค ผล นิพพาน ได้รับโลกุตตรธรรมอยู่
เหนือความทุกข์ทั้งปวง ไม่มีอะไรมาทำให้
เป็นทุกข์ได้ ความเจ็บ ความไข้ ความตาย

เป็นของเด็กเล่น เขาหัวเราะเยาะ ตะเพิด
ให้กลับไป ไม่มีอะไรที่มาทำให้เป็นทุกข์
หรือหนักอกหนักใจ นี่เรียกว่าไม่ต้องมาเป็น
โรคประสาทให้ละอายแมว จึงถือว่าเป็น
หลักเศรษฐศาสตร์สูงสุดของมนุษย์นะ

แต่มนุษย์ธรรมดาเขาไม่สนใจ โดย
เฉพาะพวกฝรั่ง เขาไม่สนใจไอ้เศรษฐกิจ
ทางวิญญาณชนิดนี้ เขาสนใจเศรษฐกิจแต่
ทางวัตถุ คนไทยเป็นลูกศิษย์เขา ไปตามกัน
เขา ก็รู้จักเรื่องเศรษฐกิจแต่ทางวัตถุ ไม่รู้
จักเศรษฐกิจทางวิญญาณ ทำให้คนบ้าเต็ม
เมือง คนอันธพาลเต็มเมือง ความทุกข์ทุก
หัวระแหง เต็มไปหมด หาสิ่งที่น่าดูน่าชื่น
ใจไม่ค่อยได้เพราะว่ามันไม่เจริญด้วยธรรมะ
ที่มีค่า ไอ้เงินนี้มีล้นเหลือไปหมด เป็นปัจจัย

สำหรับให้เบียดเบียนกัน เงิน กำไรเป็นเงิน เป็นทองกลับเป็นปัจจัยสำหรับเบียดเบียนกัน แล้วคนที่รวยมากจะถูกฆ่าตายเร็วกว่าคนยากจน เพราะเขาไปปล้นบ้านคนรวยกันทั้งนั้น นี่คิดดูเถิดว่า อะไรมันเป็นอย่างไร อะไรมันควรจะได้รับ การมองดูในลักษณะอย่างไร

เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธนี้จำกัดอยู่ว่า ของชาวพุทธ อย่างเร็วที่สุดมันก็ยังไม่ต้องเป็นโรคประสาทให้ละอายแหมว ถ้าท่านเป็นชาวพุทธจริง ชายของอะไรก็ได้ เล็กๆ น้อยๆ ก็ได้ ท่านก็ต้องมีความสุข มีความพอใจ ไม่วิตกกังวลจนนอนไม่หลับให้ละอายแหมว ใครมีอาชีพเป็นคนค้าขายก็ไประมัดระวังให้ดี อย่าให้การค้าขายนั้นมัน

ทรมานจิตใจจนนอนไม่หลับ เรานอนหลับ
สนิท พอใจ แล้วก็อยู่กันเป็นสุข แล้วก็ได้
บุญด้วย

อาตมายังยืนยันอยู่เสมอว่าพ่อค้าแม่
ค้าเล็กๆ น้อยๆ ปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย
ดี ให้สังคมตรงนั้นมันสะดวกสบายแล้ว
เขาก็ได้บุญด้วย บางคนคงไม่เชื่อแล้ว仍将
แต่อาตมาว่าหลอกกันก็ได้ ก็ยังยืนยันอยู่
นั่นแหละว่าถ้ามันปฏิบัติหน้าที่ของตนจน
เพื่อนมนุษย์ได้รับความสุขความสะดวก มัน
ได้บุญทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าจะทำอะไร โดยไม่
ต้องลงทุนอะไรนัก คุณไปกวาดถนนให้มัน
สะอาดเถอะ ก็ได้บุญทั้งนั้นแหละ ไม่ต้อง
ลงทุนอะไรมากมายนัก มีเรียวแรงนิดหน่อย
เท่านั้นนะ ไปกวาดถนนให้มันสะอาด ให้

เพื่อนได้รับความสุข คุณก็ได้บุญแล้วนี่เรา
ให้ความสะดวกความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ ก็
ถือว่าต้องได้บุญหมด

นี่คนเขาจะคิดเป็นเรื่องกิเลส เรื่องเห็น
แก่ตัว ถ้าเราเอากำไร เอาเงินเขาแล้ว จะ
ได้บุญที่ไหนนั่นแหละมันคนสันดานงกเงิน
มันเห็นแก่เงิน บูชาเงิน ต้องการแต่เงิน คำ
ว่าบุญไม่รู้จัก พวกนี้ก็จะมีเศรษฐกิจชนิด
บีบคั้น ขูดรีด ลำบาก เตือดร้อนกันไปทั่ว
ทุกหัวระแหง ในเมืองไทยกำลังมีปัญหา
อย่างนี้ คือพวกเศรษฐกิจทั้งหลายไม่มี
ศีลธรรมก็เตือดร้อนกัน เดียวนี้ก็เตือดร้อน
กันอยู่คุณก็คงจะรู้ดี เรื่องขูดรีดทั้งหลาย
เรื่องทุจริตทั้งหลายคือเศรษฐกิจไม่มีศีล-
ธรรม ถ้าเศรษฐกิจมีศีลธรรม ปัญหาเหล่า

นี้ไม่เกิด รัฐบาลก็ไม่ต้องปวดหัว พวกเราก็
ไม่ต้องปวดหัวให้ละอายแมว

คือว่าคนผลิตนะ ผลิตข้าว ผลิตปลา
ผลิตน้ำ ผลิตอะไรก็ตาม เขาผลิต เป็นผู้ผลิต
เขาก็มีศีลธรรม แล้วผู้มาซื้อ ก็ซื้ออย่างมีศีล-
ธรรม ไม่ขูดรีด ไม่กดขี่ ผู้ชน ผู้คนกลางก็ทำ
อย่างมีศีลธรรม ไม่เอาเปรียบ คนส่งออก
เมืองนอกก็ทำอย่างมีศีลธรรม คนจัดการ
ทุกระดับขึ้นมาถึงระดับธนาคาร ผู้ควบคุม
การเงิน มันก็มีศีลธรรม มันไม่บีบคั้นใคร
ทุกคนมีศีลธรรม ไอ้เศรษฐกิจนั้นจะไม่มี
ปัญหา เดียวนี้ เศรษฐกิจมีปัญหา แม้แต่
เรื่องน้ำตาล แม้แต่เรื่องข้าวสาร มันก็ยุ่งกัน
ไปหมด เพราะความไม่มีศีลธรรมในระบบ
ของเศรษฐกิจ เอาธรรมะเข้ามา ศีลธรรม

เข้ามา เศรษฐกิจก็มีศีลธรรม เศรษฐกิจก็ช่วยให้มนุษย์อยู่กันเป็นผาสุก เดียวนี้ เศรษฐกิจกำลังเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ชู้ตริตกัน เศรษฐกิจกำลังเป็นเครื่องมือให้ทะเลาะวิวาทกัน

แล้วที่มันจะฆ่ากันทั้งโลก ล้างโลกนี้ ก็มีมูลมาจากเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของนายทุน เศรษฐกิจของชนกรรมมาชีพ มันตกลงกันไม่ได้เพราะไม่มีศีลธรรม ถ้ามีศีลธรรม ปัญหาจะไม่เกิดคือไม่มีใครชู้ตริตแบบนายทุน มีแต่เป็นเศรษฐกิจ ผลิตมากกินน้อย เหลือช่วยสังคม ถ้ามีเศรษฐกิจ นายทุนก็ไม่มี นายทุนจะต่อสู้เศรษฐกิจไปได้อย่างไร ไหว ถ้าเศรษฐกิจมันมีขึ้นมาในรูปแบบนี้ คือ ผลิตมากกินน้อย เหลือช่วยสังคม แต่มันก็น่าเศร้าที่ว่า มันจะ

ไม่รู้ ไม่รู้ว่าจะหาเศรษฐกิจมาจากไหน จะไปหาเศรษฐกิจมาทำยาหยอดตาสักชนิดมันก็ยังไม่ดี ก็เลยยังต้องมีนายทุนเต็มไปหมด แต่อัตมาเชื่อว่า ถ้าหาเศรษฐกิจได้ นายทุนก็หนีไปหมด หายหน้าไปหมด คอมมิวนิสต์ก็ไม่มีการทำ พวกคอมมิวนิสต์ไม่มีการทำ ก็สลายตัวไปหมด ถ้ามันมีเศรษฐกิจ ถ้ามันยังมีนายทุนอยู่เพียงไร คอมมิวนิสต์ยังมีการทำอยู่เพียงนั้น เขาก็จะมากขึ้น หนาแน่นขึ้น เพราะนายทุนมันทำให้เกิดคอมมิวนิสต์ ถ้ามีเศรษฐกิจ นายทุนไม่มี คอมมิวนิสต์ว่างงานแล้วตายหมด ไม่ต้องไปฆ่าให้เสียเวลา

นี่ธรรมชาติมันเป็นแบบนี้ เศรษฐกิจของชาวพุทธมันเป็นแบบนี้ มันจะไม่ทำให้เกิดปัญหาชนิดที่กำลังมีอยู่ในโลกเวลานี้ น่า

เสียดายที่ว่าพุทธศาสนาของเราเนี่ย มันไม่ได้
เข้าไปในทวีปยุโรป เมื่อสองสามร้อยปีมา
นี้ คนเหล่านั้นเขาไม่รู้เรื่องศาสนาเพราะว่า
พุทธศาสนายังไม่เคยเข้าไปและเผชิญเป็น
ว่าศาสนาคริสเตียนก็กำลังยุ่งยากไกลาหล
เรียกว่า เสียดสภาพเดิมอันแท้จริงของตน
ก็ไม่ช่วยมนุษยให้รักใคร่ เมตตากรุณากัน
ลัทธิมาร์กซิสต์ก็มีโอกาสจะก่อหวอดตั้งตัว
ขึ้นมาสั่งสอนประชาชนให้เกลียดศาสนา
ให้มีระบบเศรษฐกิจสำหรับชนกรรมาชีพ
เพื่อทำลายนายทุน นายทุนเกิดขึ้นมา
เพราะศาสนาว่างไป หายไป ถ้าศาสนา
ยังอยู่ก็มีแต่เศรษฐกิจ นายทุนก็เกิดไม่ได้ ใน
โลกนี้เมื่อว่างศาสนาก็เกิดผู้เห็นแก่ตัว เช่น
ระบบนายทุนก็ต้องเกิดผู้ต่อสู้คือระบบ

คอมมิวนิสต์ ถ้าว่ามันมีธรรมะ มีระบบ เศรษฐีแท้จริง นายทุนไม่มี คอมมิวนิสต์ไม่มี โอกาสที่จะผิด จะเกิดขึ้นมาในโลกได้

ดูเถิดว่าธรรมะนี้มันเป็นอย่างไร มัน มีอานุภาพ มีอะไรสักเท่าไร แต่แล้วไอ้ คนในโลกนี้ไม่เอาธรรมะเสียเอง คนในโลก ไปบูชาเนื้อหนัง ไปบูชาเงิน ซึ่งเป็นปัจจัย แห่งความสุขทางเนื้อหนังจนลืมธรรมะไม่ เอาธรรมะ ธรรมะที่เคยเจริญรุ่งเรืองใน ยุคหนึ่งสมัยหนึ่งก็สูญหายไปจนหาทำยา หยอดตาไม่ค่อยจะได้ การที่จะรอดตัวกัน ได้อีกก็คือธรรมะกลับมา ศีลธรรมกลับมา ระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดถือกันนักใน โลกนี้ ก็จะถูกต้อง เป็นไปอย่างถูกต้อง เป็น ไปอย่างที่เราเรียกว่า ไม่ใช่เป็นเครื่องมือล้าง

ผลาญกันเหมือนสมัยนี้ เดียวนี้ เราใช้ระบบ เศรษฐกิจสำหรับล้างผลาญกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างประเทศ ระหว่างกลุ่ม ของประเทศ ประเทศนายทุน ประเทศชน กรรมมาชีพเขาจับกลุ่มกันเป็นสองฝ่าย แล้ว เขาก็จะล้างผลาญกัน มูลเหตุมาจากเรื่อง นิดเดียว คือ **เศรษฐกิจที่ไม่มีศีลธรรม**

เอาละ ขอทบทวนอีกทีหนึ่งว่า ไ้ เศรษฐกิจชาวพุทธนี้ ขอให้ตั้งต้นตั้งแต่ ระดับพื้นฐาน ขายผักขายปลา ขายอะไร ก็ได้ เป็นพ่อค้าขายข้าวสาร น้ำตาล อะไร ก็ได้ แล้วก็เอากำไรเลี้ยงชีวิตพอสมควรให้ ความสะดวกสบายแก่สังคม เขาก็ได้บุญ เล็กๆ น้อยๆ ไปกลาง เงินก็ได้ บุญก็ได้ นี้

เศรษฐกิจชาวพุทธระดับต่ำสุด

ที่นี้ชาวพุทธที่สูงขึ้นไป มีศีลธรรมมาก มันก็สามารถสร้างสันติสุขให้แก่สังคม ให้ผู้อื่นกินแล้วเราอิ่ม เพราะฉะนั้นเราก็จะมีทั้งมีอาหารกิน ก็อิ่มด้วยอาหาร มีบุญกุศลกินก็อิ่มไปด้วยบุญด้วยกุศล จิตใจมันอิ่ม เพราะมันไม่มีกิเลสที่จะทำให้หิว นี่เศรษฐกิจหรือนักเศรษฐกิจระดับสองคือเศรษฐกิจของศีลธรรม

ที่นี้ระดับสาม เศรษฐกิจปรมาตถธรรม เอาของไม่มีค่าเช่นร่างกายนี้ แลกเอาพระนิพพานมา สิ่งสูงสุดไม่มีอะไรสูงสุดเท่าพระนิพพาน ลงทุนได้โดยใช้ร่างกายนี้เป็นทุน เป็นเดิมพัน ลงทุนปฏิบัติธรรมะ

ได้มรรค ผล นิพพานมา ไม่รู้จักกับความ
ทุกข์ คำว่านิพพานคือไม่รู้จักกับความทุกข์
ไม่มีความทุกข์ โดยประการทั้งปวง นี่คือ
เศรษฐกิจของชาวพุทธ หลักการอันนี้ เรียก
ว่า เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ

ท่านขอรับรองให้อาตมาพูดก็ต้องพูด
อย่างนี้ พูดอย่างอื่นก็พูดไม่เป็น ไม่รู้จะ
พูดอย่างไร เพราะว่าที่เรียนมา ศึกษา
สังเกตมาในเรื่องของธรรมะนี้มันมีอย่างนี้
มันก็ต้องพูดอย่างนี้ ใครจะชอบใจหรือไม่
ชอบใจก็สุดแท้ อาตมาพูดอย่างอื่นไม่เป็น ก็
พูดได้แต่อย่างนี้และก็บอกให้ว่ามันมี ๓ ชั้น
อย่างนี้ ใครพอใจชั้นไหนก็เลือกเอา เป็นนัก
เศรษฐกิจชนิดที่สะดวกแก่ตน แต่ถึงอย่างไร
ที่ดีจะมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เข้ามา

อยู่ในตนด้วยกันทั้งนั้นแหละ

เศรษฐกิจชาวบ้าน เมื่อสุจริตดีก็มี
พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เข้ามาอยู่
ในตน เศรษฐกิจศีลธรรม ถ้าทำได้ได้ดี ก็
มีพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์มากขึ้น
เศรษฐกิจปรมาตมามีพระนิพพานเป็นกำไรก็
เต็มไปด้วยพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์
ลงทุนด้วยร่างกายที่เป็นของเปื่อยเน่านี้จะ
ได้กำไรสูงสุดเหลือที่จะกล่าวได้ก็ควรจะ
ถือว่าเป็นเศรษฐกิจที่สูงที่สุดแล้ว

อาตมาเห็นว่าการบรรยายนี้พอสมควร
แก่เวลาแล้ว ขอยุติด้วยความหวังว่า ท่าน
ทั้งหลายจะเป็นนักเศรษฐกิจที่เอาตัวรอดได้
ด้วยกันทุกคน มีความสุขอยู่ทุกทีพาราตริ
กาลเทอญ.

รายชื่อหนังสือธรรมะเล่มน้อย

๑๒ เล่ม เมื่อปี ๒๕๕๓ ประกอบด้วย

๑. ความสุขปีใหม่...กึ่งให้ดีกว่าปีเก่า
๒. เป้าหมายชีวิตและสังคม
๓. อุดมคติของโพธิสัตว์
๔. ยอดแห่งความสุข
๕. การเป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง
๖. วิปัสสนาระบบลัดสั้นสำหรับประชาชนทั่วไป
๗. ทำบุญ ๓ แบบ
๘. แม่คือผู้สร้างโลก
๙. บุตรที่ประเสริฐที่สุด
๑๐. การดำรงจิตไว้อย่างถูกต้อง
๑๑. ทุกอย่างเป็นเช่นนั้นเอง
๑๒. ดอกสร้อยแสดงธรรม ๒๔ ฉากของชีวิต

๑๒ เล่ม เมื่อปี ๒๕๕๔ ประกอบด้วย

๑. ชีวิตใหม่เมื่อปีใหม่
๒. ความรักผู้อื่น
๓. โลกบ้าหรือธรรมะบ้า
๔. การชนะโลก
๕. อริยมรรคมีองค์แปด
๖. การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา
๗. วิธีทำสมาธิเบื้องต้น
๘. สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ
๙. อิศราภาพหรือเสรีภาพในทางธรรม
๑๐. การเมืองเรื่องศีลธรรม
๑๑. ปัญญาดีกว่าศาสตราวุธ
๑๒. ผู้ทรงเปิดให้สัตว์โลกเห็นทั่วกันหมด

๑๒ เล่ม สำหรับปี ๒๕๕๕ ประกอบด้วย

๑. การมีอายุครบรอบปี...เป็นเช่นนั้นเอง
๒. สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต
๓. มาฆบูชา วันนี้เป็นการกระทำเพื่อบูชาพระอรหันต์
๔. ความถูกต้องของการศึกษา
๕. ความหมายและคุณค่าของคำว่า "ลืออายุ"
๖. การทำงานนั้นคือการปฏิบัติธรรม
๗. เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ
๘. พระธรรมในทุกแห่งทุกมุม
๙. มีอชวาทำบุญอย่าให้มีอชวารู้
๑๐. ปวารณา คือเครื่องหมายแห่งคนดี
๑๑. ประโยชน์ของความกตัญญู
๑๒. ภูมิต่าง ๆ และแนวครองชีวิต

กสิกรรม ฉบับพิเศษ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

BIA BOOK Club

สวนโมกข์กรุงเทพ

บริการ
จัดส่งหนังสือ
ทางไปรษณีย์
ทั่วประเทศ

[email bookclub@bia.or.th](mailto:bookclub@bia.or.th) • facebook.com/bookclub.bia

facebook.com/buddhadasaarchives

สอบถาม ฦกภัทร เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.

โทรศัพท์ ๐.๒๙๓๖.๒๘๐๐ ต่อ ๗๑๐๘ • โทรสาร ๐.๒๙๓๖ ๒๙๐๐

กิจกรรมของสวนโมกข์กรุงเทพ

การบริหารงานทางธรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมในธรรมในหลากหลายลักษณะ อาทิ ทำเอง ร่วมมือกันทำ และธรรมภาคีทำให้ ทำขึ้นภายในและภายนอกทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำและทำเป็นครั้งคราว โดยกิจกรรมบางส่วนที่เกิดขึ้นภายในประกอบด้วย ดังนี้

การเจริญสติภาวนา : สวดมนต์ทำวัตรและเจริญจิตตภาวนา ทุกวัน เวลา ๑๗.๓๐ - ๑๘.๓๐ น. • สมาธิภาวนา ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. • อานาปานสติภาวนากับพุทธทาสภิกขุ โดยกลุ่มอยู่เย็นเป็นประโยชน์ ทุกวันพุธ, พุธที่สบัติ เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๘.๓๐ น. • เจริญสติแบบเคลื่อนไหว ทุกวันเสาร์, อาทิตย์ สัปดาห์ที่ ๒ ของเดือน เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. • วันแห่งสติกับชาวคณะหมู่บ้านพลัมประเทศไทย ทุกวันเสาร์ สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน เวลา ๐๗.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

การบริหารเพื่อจิตตภาวนา : โยคะในสวนธรรม โดยสถาบันโยคะวิชาการ • โยคะภาวนากับชีวีตสิกขา โดยครูดล เครือข่ายชีวีตสิกขา • อานาปานสติกับไทเก๊ก โดยคณะครูสุพล โล่ห์ชิตกุล • สมหายใจ ดนตรีชีวีต โดย อ.ดุขฎิ พนมยงค์

อบรมเพื่อพัฒนาชีวิต : สวนโมกข์เสวนา • เพลินธรรม นำชม • ธรรมนิทรรศการ เป็นต้น

สาระธรรมบันเทิง : ดูหนังหาแก่นธรรม ทุกวันอาทิตย์ที่ ๔ ของเดือน เวลา ๑๗.๐๐ น. • เพลินเพลงในสวนธรรม

ธรรมะใกล้มือ

- สมัครรับ SMS ข้อธรรมฟรี เฉพาะเครือข่าย AIS
กด *455233300 แล้วกดโทรออก
- ธรรมะ “Twitter” ที่ www.twitter.com/buddhadasa
- ธรรมะดีดี (D³) รับ “ข้อธรรม” และ “เสียงธรรม”
www.facebook.com/buddhadasaarchives
www.facebook.com/bookclub.bia
www.dhamma4u.com
www.bia.or.th
www.life-brary.com
- แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน ทั้ง iOS และ Android
  - BIA Dhamma eTravel : เที่ยวทั่วไทยให้ถึงธรรม
เปิดพื้นที่ธรรมในหัวใจสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมมือใหม่
  - BIA Meditation : สงบจิต พินิจ ภาวนา
สัมผัสสมาธิกับการดับเสียงธรรมชาติ

ธรรมะในสวน ตักบาตรเดือนเกิด

- ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน ที่สวนโมกข์กรุงเทพ
- บูชาพระรัตนตรัย รับศีล และฟังธรรม ตักบาตรแบบครั้ง
พุทธกาล แล้วร่วมกรวดน้ำแผ่เมตตา ร่วมกินข้าวกันบาตร
- เจริญสติภาวนา และกิจกรรมมหรสพเพื่อปัญญา

"ผลิตให้มาก
ใช้กินแต่น้อย
เหลือไปช่วยสังคม"